

PŘEDKELTSKÉ MÝTY

- dochovalo se jich jen několik málo v **Irsku**
- období **končícího matriarchátu** předkeltské Evropy
- tyto mýty pojednávají o moci ženství
- dochované jsou v dnešní podobě zlomky na pomezí **mýtů** a **pověstí** či **pohádek**

Macha s rudými copy:

- dávná královna **Uladu** jménem Macha [maka/maga] s rudými copy je jednou z četných **žen-válečnic** v keltské a protokeltské mytologii
  - jméno **Macha** v etymologickém významu: **Bojovnice** (indoevropský kořen „*magh*“ = „*bojovat*“)
  - v irokeltské mytologii narážíme na 3 Machy (patrně tatáž bohyně)
  - Macha coby čarodějka: viz animovaný film pro děti ***Píseň moře*** inspirovaný keltskými mýty <http://www.csfd.cz/film/384100-pisen-more/>

- vypráví se, že byli jednou **3 králové z Uladu**, kteří se dohodli, že se budou střídat ve vládě – každý měl panovat 7 let, pak uvolnit místo dalšímu:
  - 1. král se jmenoval Rudý oheň a hned během své 1. vlády se utopil ve vodopádu a zanechal po sobě jedinou **dceru**: zrzavou a bojovnou Machu
  - ta oběma zbývajícím králům oznámila, že teď patří vláda jí...
  - hned se s nimi pustila do boje a **zvítězila**, takže na vládu zbývajících dvou králů se nedostalo
  - **2. král**, který měl po ní nastoupit na trůn, se jmenoval Zbytečný a **zemřel** (buď přirozenou smrtí, nebo mu Macha pomohla), takže zbyl **3. král**, jménem Stříbrný oheň, kterého Macha pojala za **manžela**
  - proti neoblíbené vládkyni však povstalo **5 synů** zesnulého krále jménem **Zbytečný** – Macha je porazila a poslala do vyhnanství
  - synové Zbytečného se potloukali v hustých **lesích Connachtu**. Jmenovali se: Prostoduchý, Tlustý, Neotesaný, Zpupný a Hlupák, který naletěl

- těchto 5 bratrů jednou večer sedělo v lese u ohně, opékali kančí maso a radili se, jak se **vládkyně zbavit**, když z houští vystoupila stará **malomocná žebračka** a prosila je o něco k jídlu a o možnost ohřát se u jejich ohně
- bratři byli nedůvěřiví, ale když se zmínila, že pochází z **Uladu**, probudila v nich zvědavost:
- začali se vyptávat, jak se tam teď žije pod vládou Machy – a žebračka začala mladíky **svádět...**
- **Zpupný** se jí začal nestydatě dvořit, načež se s ním stařena vydala do lesní temnoty
- vrátila se **sama** a ostatním tvrdila, že se k nim jejich bratr **bojí vrátit**, protože se miloval s malomocnou
- nabídla však, že jednoho z nich zavede na místo, kde Zpupného nechala
- šel s ní **Tlustý**, ale ani ten se nevrátil
- stařena u ohně tvrdila, že ji s kletbami poslal pryč, prý že si bratra najde v lese sám

- Neotesaný ji přinutil, aby mu ukázala místo, kde jsou oba bratři – a zbylým dvěma bratrům řekl, že v případě potíží zavolá o pomoc
- z nočního lesa se brzy ozvalo volání o pomoc, a tak 4. bratr Prostoduchý vyrazil na pomoc
- poslední bratr jménem Hlupák, který naletěl u ohně osaměl
- malomocná se mu brzy ukázala a namluvila mu, že ji pro něj poslali jeho bratři...
- a při rozednění sedělo 5 bratrů v kruhu připoutáno ke stromům, uprostřed stála stařena a vysmívala se jim za to, jak je přemohla
- pak si v potoce smyla nalepené strupy malomocenství a postavila se před ně coby krásná mladá **víla** – byla to **Macha**
- nabídla jim milost a mlčenlivost o jejich hanebném zajetí, pokud jí odpřisáhnou věrnost
- bratři to **odmítli**, prý ať je raději sežere divá zvěř, než aby se jí podrobili
- Macha je připoutala jednoho k druhému a hnala před sebou do **Uladu**, kde je nechala ostříhat dohola a jakožto **otroci** jí museli vybudovat **královský hrad**, jehož obvod sama vytyčila svou sponou

- vítězství Machy nad mužskými protivníky v mýtu ztělesňuje převládající **matriarchální princip**
- 3 mytičtí králové:
  - **Rudý oheň** mužský princip ohně, slunce, světla
  - **Stříbrný oheň** ženský lunární princip, noc, temnota, podsvětí
  - **Zbytečný** doplňuje magickou trojici
- vládce **Rudý oheň** (1. zesnulý z trojice králů)
  - otec Machy (proto má Macha rudé copy)
  - utopil se ve vodopádu – **vodní živel** přemohl **živel ohně** (viz souboj hromového ptáka a vodního démona v severoamerické mytologii)
- dříve u Keltů bývalo zvykem, že **obvod knížecích sídel** určovaly **ženy**, zatímco **jména** dávali **druidi**
  - geografická pozn.:
Connacht [ir. *konacht*]; **Ulster** (irsky; angl. Ulster [*alstə*], dnešní Belfast)
  - jde o 2 historické provincie ležící na **S irského ostrova**: Connacht je na **SZ**, Ulster na **SV** (jeho velká část tvoří dnešní **Severní Irsko**, součást Velké Británie)

Finn:

- narativní součást pozdějších **jihoirských mýtů**, jež se staly součástí keltské mytologie
  - mytickým příběhům o Finnovi se nebudeme podrobněji věnovat
- Finn se dostal do jeskyně **čarodějnic dávného světa**, což byly šeredné dcery **krále elfů**
- Finn jim v tomto starém příběhu, jenž byl předlohou pozdějším verzím, podlehl – a s ním se dostala do **moci čarodějnic** i celá **Fianna**, v poslední chvíli se objevil zachránce, takže všichni muži nakonec nebyli čarodějnicemi pobiti
  - geografická pozn.:
Fianna: malé nezávislé mytologické území, nacházející se asi opravdu někde v Irsku, s mnoha významnými bojovníky

Rhiannon:

- velmi torzovitý příběh pojednávající o povaze **ženské moci** v předkeltském prostředí
  - mýtus je důležitý především vzhledem k **prostupnosti pozemského světa a světa nadpřirozeného** (říše elfů a zászvětí)
- co o mýtu víme:
  - Rhiannon byla **kněžna říše elfů** v **jižním Walesu** (v Dyvedu)
  - jako jezdčyně na bělouši vábila svého budoucího muže Pwylla do své **elfí říše**, aby jí tam pomohl proti nenáviděnému sousedovi
  - po svatbě již jako královna Dyvedu přivedla na svět syna Pryderiho, který se později stal jedním ze 7 bojovníků zvaných **7 druhů Branových**, kteří se po **válce s Irskem** vrátili do **Walesu**
  - po Branově smrti se stal jejich vůdcem Manawyddan
  - Pryderi s ním sezdal svou matku Rhiannon, čímž **Manawyddan** převzal **vládu nad zemí** – počátek **patriarchátu**

- vláda nad zemí se zde původně vážala na spojení s prastarou, přesto však **věčně mladou ženou**, která zde byla odedávna a bude zde navěky
  - snad **bohyně plodnosti**
  - pochází z „**jiného světa**“ (nadpřirozeného), jenž je neustále paralelně přítomen a je v Irsku připisován **božskému národu**, jenž obýval svět před nynějším lidstvem, ale poté jeho obyvatelé přesídlili do **pahorků víl** a smrtelníci ztratili schopnost je vidět a kontaktovat
  - z tohoto „jiného světa“ pochází také irská **Matka Země**, která v předkeltských mýtech vystupuje v mnoha podobách a s níž se musí **spojit každý král**, aby mohl požehnaně vládnout (tj. legitimně), viz podobné mýty jiných kultur (např. **Gilgameš** a bohyně **Ištar**, podle některých výkladů i kněžna **Libuše** coby bohyně a lidský kníže **Přemysl** aj.)
  - kdo by se její moci vzepřel, k tomu by se pak chovala nepřátelsky – kdo se s ní ovšem spojí, tomu přináší požehnání

Macha a sedlák:

- zámožnému uladskému sedlákovi **Crunniukovi** zemřela manželka
- tu do světnice tiše vstoupila půvabná žena a rozdělala oheň, jako by tu byla odjakživa doma
- sedlák ji užasle sledoval a zeptal se: „Kdo jsi?“
- „Neptej se mě na jméno, Crunniuku,“ řekla. „Kdybych ti ho řekla, musela bych tvůj dům zase opustit. Já ti však chci pomoci v nouzi.“
- my ovšem víme, že to byla **Macha**...
- Crunniuc s ní tedy žil a nechal, ať je všechno po jejím – a dobytku, polím i hospodářství se dařilo jako nikdy dřív
- nastal čas velkého **výročního shromáždění v Uladu**
- žena byla v pokročilém stupni **těhotenství** a nechtěla tam s ním jít, navíc mu kladla na srdce, aby o ní nemluvil
- když však v Uladu při velkých **dostizích** zvítězilo královo spřežení a všichni je obdivovali, začal se sedlák vychloubat, že jeho žena umí běžet rychleji než královi koně
- to bylo vnímáno jako urážka

- král dal proto Crunniuka uvěznit a hrozil mu popravou, pokud jeho žena nedokáže to, co předtím tvrdil
- násilím přivedli Machu do paláce, ona však prosila, aby se závodem počkali, dokud neporodí – jenže marně (král ji navíc nutil, aby prozradila své jméno)
- navzdory svému stavu v závodě s královými koňmi zvítězila
- pak se však zhroutila a přivedla na svět **dvojčata** – chlapečka a děvčátko
- **uladské muže** pro jejich bezohlednost **proklela**: vždy když svou sílu budou potřebovat nejvíc, tak **9 dní** proleží **neschopni boje** slabí a bezbranní jako žena během šestinedělí...
- tato kletba měla uladské muže stíhat po **9 generací**
- slavnostní louka Uladu se od té doby jmenuje **Machina dvojčata** (Emain Macha [emen macha] z irského emain, tj. „dvojčata“)
- potom Macha **zmizela**...
- **Matka Země** je zde personifikovaná právě Machou:
  - blaho lidí závisí na úctě k ní a na svazku s ní
  - motiv objevující se i v některých mýtech a pověstech ostrovních Keltů